

Apostlagärningarna 8. Övers och komm: Bo Giertz

Apostlagärningarna Kapitel 8 Den första förföljelsen (Apg 8:1–3)

Översättning

Den dagen bröt det ut en häftig förföljelse mot församlingen i Jerusalem. Alla spriddes ut över landsbygden i Judeen och Samarien, utom apostlarna. Några fromma män begravde dock Stefanus och höll en stor dödsklagan över honom. Saulus däremot försökte förinta församlingen. Han gick ur hus i hus och släpade ut både män och kvinnor och skickade dem i fängelse.

Kommentar

Stefanus hade inte blivit lagligen dömd, snarare lynchad. Som ofta i sådana sammanhang kom massan i rörelse, och många fick ett tillfälle att komma åt misshagliga personer. Det hjälpte inte att de kristna i stort sett var populära bland folket. Lugna och besinningsfulla människor höll sig väl som vanligt hemma, och det var lätt för överstepräster att dirigera de upphetsade hoparna mot sina meningsmotståndare. De var ju landsförrådare, de ville bryta ned templet och avskaffa lagen! Många fängslades och andra flydde ut på landsbygden, där åtskilliga av dem hade släkt och vänner. Bara apostlarna blev kvar. Hur de kunde stanna, vet vi inte. Kanske var deras anseende så stort att man inte vågade sig på dem. Kanske höll de sig dolda, fast de stannade kvar för att göra vad de kunde för sina förföljda trossyskon.

Den som stenats skulle egentligen inte få en hederlig begravning. Men Stefanus blev ändå omhändertagen och det hölls en stor dödsklagan över honom av några ”fromma män”. De kan ha varit judar eller judekristna. Det var en protest mot mordet på Stefanus. Att de fick hållas visar att det fanns fler som tänkte som de.

Saulus däremot gick hårt fram. För honom var det inte en fråga om makt och pengar som för en del av överstepräster. För honom gällde det hela den fariseiska fromheten, övertygelsen om lagen som den enda rätta vägen till Gud. Man anar att han stred mot en dold oro i sitt eget hjärta, när han försökte utrota en tro som höll på att bli ett dödligt hot mot den fromhet i vilken han vuxit upp.

Mission i Samarien (Apg 8:4–8)

Översättning

De som blivit skingrade drog nu omkring och förkunnade evangelium. Filippus kom ned till en stad i Samarien och predikade Kristus för folket där. När de hörde honom och såg de tecken han gjorde, slöt de upp som en man och lyssnade i stora skaror till det som Filippus hade att säga. Många av dem var besatta av onda andar som for ut under höga skrik, och många lama och lytta blev botade. Det blev stor glädje i den staden.

Kommentar

Urförsamlingen var en evangeliserande församling. Viljan att vittna om sin tro tycks ha varit självklar också hos de enskilda medlemmarna. När de skingrades av förföljelsen betydde det att evangelium spreds ut över stora områden, och vi möter i fortsättningen församlingar och grupper av kristna på platser, som aldrig tidigare nämnts.

Även Filippus, som egentligen hade utsetts att sörja för vården av de fattiga i Jerusalem, visade sig vara en duktig evangelist. Han kom till Samarien. Texten är litet osäker. Några gamla handskrifter talar om ”Samarias stad”, vilket kan syfta på huvudstaden, som i gamla tider hette Samaria men nu kallades Sebaste. Andra säger ”en stad i Samarien”. Som vi vet från evangelierna var samariterna arvfier till judarna. Jesus hade verkat i Samarien några korta dagar på genomresa. När han sände ut apostlarna i Galileen fick de tillsägelse att inte gå till någon samaritisk stad, men efter uppståndelsen hade han låtit dem förstå att evangeliet skulle predikas också där, och nu visade det sig att de föraktade samariterna var överraskande öppna. Filippus var tydligen en karismatiker med helbrägdagörelsens gåvor. Det han nu blev redskap till påminde om Jesu egen verksamhet i Galileen.

Trollkarlen Simon (Apg 8:9–13)

Översättning

En viss Simon hade förut bedrivit trolldom i staden och slagit folket i Samarien med häpnad. Han gav sig ut för att vara något stort, och alla höll sig till honom, både stora och små, och sade: Den mannen är Gudomskraften, den som kallas den Stora. De höll sig till honom, eftersom han under lång tid hade fått dem att häpna genom sina trollkonster. Men nu, när de satte tro till Filippus som predikade evangelium om Guds rike och om Jesu Kristi namn, blev de döpta, både kvinnor och män. Simon själv kom till tro och sen han blivit döpt höll han sig stadigt till Filippus, och när han såg de tecken och de stora kraftgärningar som skedde, blev han stum av häpnad.

Kommentar

Trolldom spelade en ofantlig roll i antiken. Det fanns en hel litteratur om besvärjelser och hemliga konster. Åtskilliga skrifter av det slaget har bevarats till våra dagar. Där finns en mängd besynnerliga namn, som har sina rötter i Gamla Testamentet, fast de ofta är grovt förvanskade. Med sin hemliga visdom hade Simon som så många av sina kollegor lyckats skaffa sig en position. Vi kommer att möta fler av hans sort i fortsättningen. Inför Filippus och hans verksamhet reagerade han som en troende ockultist. Han blev imponerad. Här var krafter i rörelse som han aldrig mött förut. Han erkände Filippus som sin överman, accepterade allt han sade och blev döpt som så många andra. Han höll sig troget till Filippus och såg ut att ha blivit en lärjunge.

Den första visitationen (Apg 8:14–25)

Översättning

När apostlarna i Jerusalem fick höra att Samarien hade tagit emot Guds ord, sände de Petrus och Johannes till dem. De reste dit ned och bad för dem att de skulle få den helige Ande. Anden hade nämligen ännu inte fallit på någon av dem, utan de hade endast blivit döpta i Herrens Jesu namn. Då lade de händerna på dem, och så fick de den helige Ande.

När nu Simon såg att det var genom apostlarnas handpåläggning som Anden gavs, kom han till dem med pengar och sade: Ge också mig den makten, så att den som jag lägger händerna på får den helige Ande. Men Petrus svarade honom: Må dina pengar gå i fördärvet och ta dig med sig, du som tror att Guds gåva kan köpas för pengar! Du har ingen del alls i den här saken. Ditt hjärta är inte uppriktigt inför Gud. Omvänd dig från din ondska och bed till Herren, så kanske han förlåter dig vad du tänkt i ditt hjärta. Jag ser ju att du är full av bitter galla och snärjd i onskans garn. Då svarade Simon: Bed ni för mig till Herren, så att ingenting av det som ni har sagt kommer över mig.

Sen de vittnat innerligt och kraftfullt och förkunnat Herrens ord, vände de tillbaka till Jerusalem och predikade på vägen evangelium i många samaritiska byar.

Kommentar

I Jerusalem tycks förföljelsen ha mattats. En och annan kunde kanske redan vända tillbaka, och apostlarna fick höra rykten om vad som hände i Samarien. De beslöt att skaffa sig närmare kunskap på ort och ställe. De hade det självklara ansvaret för evangeliets utbredande. Det var deras sak att leda utvecklingen i rätta banor. Så sände de två av de främsta i sin krets, Petrus och Johannes, till Samarien. Inte utan skäl har man kallat deras resa för den första biskopsvisitationen.

Kanske hade de redan i Jerusalem fått höra att det var något som inte stämde i Samarien. De kristna hade inte fått Anden, fast de var döpta. Det blev apostlarnas första uppgift att ställa detta till rätta. Alltsedan pingstdagen gällde det som självklar sanning, att en kristen ägde den helige Ande. Och när nu apostlarna lade sina händer på de troende och bad, ”fick de den helige Ande”.

Vi kan undra hur det visade sig. Det ligger nära till hands att gissa, att de fick någon eller några av Andens gåvor, troligen så att de talade med tungor eller profeterade. Men det kan också ha varit fråga om sådant som annars ansågs vittna om att människor var ”fulla av helig Ande”. I varje fall måste det ha varit något som redan förut var väl känt och räknades som kännetecken på den kristna tron.

Därmed hade evangeliet passerat sin första milstolpe på vägen ut bland folken. Hittills hade det predikats bland judarna. Nu hade de föraktade samariterna tagit emot det, och Gud hade visat att han tagit emot dem genom att utgjuta sin Ande också över dem. Apostlarna hade på Kristi vägnar fått vara redskapet. Ingen kunde tveka om att också samariterna hade hemortsrätt i Kristi kyrka.

Simon förstod ingenting av allt detta. Han var ockultist, intresserad av det övernaturliga. Här hade han mött något som gick utöver allt han sett förut. Hans reaktion var den som är självklar, när man uppfattar Gud och det övernaturliga som en tillgång som man kan dra nytta av. Han undrade om han inte skulle kunna få samma makt som apostlarna. Han var gärna villig att betala för det. Han fick ett bistert svar av Petrus, som använde bindenyckeln och lät honom veta, att han inte hade någon del i Kristus och måste gå förlorad, om han inte omvände sig. Här går nämligen en gränslinje rätt igenom allt som kallas tro. Man kan på Gud och vara övertygad att Kristus har all makt i himmelen och på jorden, och ändå ha kvar sin egoistiska önskan att dra fördel av det hela för egen del. Kristen tro innebär att erkänna Guds suveräna rätt att råda över mig, att bejaka hans dom och ta emot förlåtelsen och det nya livet som en gåva. Det hade Simon inte gjort. Även hans svar till Petrus vittnar mera om förskräckelse än om ånger. Och längre fram berättades det om ”Simon Magus” att han blivit en farlig motståndare till kristendomen och en av upphovsmännen till den försåtliga villolära som kallades gnosticism. Mycket av det som berättas om honom är legendariskt och fantastiskt, men det finns också mera trovärdiga notiser (bl a hos Justinus Martyren som föddes omkring år 100 i Samarien) om att han utvecklade en egen lära där han försökte ställa sig vid sidan av Jesus. Han skall ha verkat också i Rom. Det är efter honom vi fått ordet ”simoni” som betyder att försöka skaffa sig ett kyrkligt ämbete med hjälp av pengar eller mutor eller på annat otillbörligt sätt.

Apostlarnas visitationsresa övergick av sig självt till evangelisation. På återvägen passade de på att predika i Samariens byar. Det är typiskt för urkyrkan. I alla sina funktioner var den missionerande. Det var både en glädje och en plikt att ”vittna”. Apostlarna gjorde det först och främst som ögonvittnen. Men i själva det ord för ”vittna” som används här ligger något av inträngande och bevakande vädjan, något som här återgetts med orden ”innerligt och kraftfullt”.

Den etiopiske hovmannen (Apg 8:26–40)

Översättning

En Herrens ängel sade till Filippus: Bryt upp och vandra söderut på vägen som går ned från Jerusalem till Gasa. (Det är en öväg.) Han stod upp och gick, och då visade sig på vägen en etiopier som hade varit i Jerusalem för att tillbedja. Det var en evnuck, en hovman hos Kandake, etiopiernas drottning, som hade hand om alla hennes finanser. Nu var han på återväg och satt i sin vagn och läste profeten Esaias. Då sade Anden till Filippus: Gå fram och håll dig intill den vagnen. Filippus sprang dit och hörde att mannen läste profeten Esaias. Då sade han: Förstår du också vad du läser? Mannen svarade: Hur skulle jag kunna förstå, om ingen förklarar det för mig? Så bad han Filippus stiga upp och ta plats bredvid honom. Men skriftstället som han läste var detta:

Som ett får fördes han bort att slaktas, och som ett lamm som tiger inför den som klipper det, så öppnade han icke sin mun. I förnedringen blev hans dom upphävd. Vem kan räkna hans släkte? Ty hans liv rycktes undan från jorden.

Evnucken frågade nu Filippus: Säg mig, om vem talar profeten här? Om sig själv eller om någon annan? Då började Filippus tal

och utgick från detta Skriftens ord och lät honom höra evangeliet om Jesus. När de så färdades vägen fram, kom de till ett vatter och evnucken sade: Titta, där finns vatten! Är det något som hindrar att jag blir döpt? Så befallde han att vagnen skulle stanna, och båda steg de ned i vattnet, Filippus och evnucken, och han döpte honom. När de steg upp ur vattnet, tog Herrens Ande bort Filippus, och evnucken såg honom inte mera, eftersom han fortsatte sin färd, glad till sinnes. Men Filippus såg man i Asdod, och sedan drog han vidare och predikade evangelium överallt i städerna tills han kom till Cesarea.

Kommentar

Lukas låter oss höra ännu en berättelse om Filippus, som nu tycks vara tillbaka i Jerusalem. Det kommer en befallning till honom genom ”Herrens ängel”. Så kunde en from jude uttrycka sig, när han på något vis hört Gud tala till sig. I praktiken innebar det ungefär detsamma som när det längre fram (v 29) heter att Anden gav honom en befallning. Vi skulle i sådana fall närmast tala om ”ledning” från Gud. Det finns exempel också i vår tid på att karismatiker kan ha fått gåvan att uppleva Guds ledning på ett sätt, som kan förefalla alldeles irrationellt men som visar sig fungera i praktiken. Det låg något osannolikt också i den befallning som Filippus fick. Vad skulle han göra på vägen till Gaza? Lukas påpekar att det var en ödlig väg (såvida inte hans ord syftar på Gaza, vilket språkligt sett är möjligt och i så fall innebär att han talar om ”det öda Gaza” i motsats till det nyuppförda som låg ett stycke därifrån).

På vägen får nu Filippus se en vagn, ett fortskaffningsmedel som bara förnäma personer brukade använda. Han får Andens ledning att gå fram till vagnen och hör att där sitter någon som läser Skriften. Som alla människor på den tiden läste främlingen h och Filippus hör genast att han läser profeten Jesaja (Lukas säger Esaias, så som det hette på grekiska). Det var ett svårt ställe han läste, och Filippus hade all anledning att fråga om han förstod det. Följden blev att han bjöds stiga upp i vagnen och följa med.

Filippus upptäcker snart vilken förnäm herre han fått sällskap med. Han kommer från Etiopien, som på den tiden var namnet på rike i det nuvarande Sudan. Inte långt från dess nordgräns fanns det (i Syene, nära det nuvarande Assuan) en betydande judisk koloni, och judendomen hade tydligen gjort intryck på hedningar också här längst nere i söder. Landet hade länge styrts av sina änkedrottningar. De bar alla namnet Kándake, som var ett slags titel, alldeles som Farao. Alla högre tjänstemän vid hovet var eunucker, alltså kastrerade. Mannen i vagnen visade sig vara landets finansminister, som rest den långa vägen till Jerusalem för att besöka templet och kanske vara med om någon av de stora högtiderna. Egentligen var han som eunuck utsluten från Guds folk, enligt en föreskrift i Mose lag (5 Mos 23:1). Men hos profeten Jesaja fanns ett löfte, att Gud i ändens tid skulle förbarma sig också över dem (56:3f). Kanske var det just därför etiopiern hade skaffat sig den dyra bokrullen.

Nu läste han alltså det märkliga kapitlet om Herrens lidande tjänare. Han läste den grekiska översättningen som innehåller en rad dunkla ställen. Frågan som han ställde har sysselsatt de lärde alltifrån antiken till våra dagar. För Filippus stod det klart att vi här har en profetia som fått sin uppfyllelse i Kristus, och han tog tillfället i akt att lägga fram det glada budskapet om Jesus. Det måste ha varit en sådd i en väl beredd jord. När vagnen passerade en av dalarna i sydlandet och hovmannen fick se en vattenspegel, frågade han om han inte kunde få bli döpt. Filippus hade tydligen hunnit lägga fram huvudpunkterna i det kristna budskapet. Till frälsningen hörde att tro på Jesus och att vara döpt.

I de flesta nutida biblar saknas versen 37. Den finns bara i några sena handskrifter och lyder: ”Filippus sade till honom: Om du tror av allt ditt hjärta, så går det. Han svarade: Jag tror att Jesus Kristus är Guds Son.” Tydligen är det ett tillägg som man gjort för att inte den här berättelsen skulle kunna missbrukas som ett försvar för lättvindiga och förhastade döpt.

Därmed hade Filippus fullgjort sitt uppdrag. Lika plötsligt som han dykt upp på vägen, lika plötsligt var han borta. Lukas låter något gåtfullt vila över händelsen. Efteråt dyker Filippus åter upp i Asdod, en av städerna i närheten. Vinden blåser vart den vill, så är det när man drivs av Anden.

Filippus fortsatte sedan att evangelisera i kustlandet tills han kom till Cesarea, den stad där den romerske prokuratorn residerade. Där tycks han ha slagit sig ned. I varje fall bodde han här när Paulus på försommaren år 57 var på väg upp till Jerusalem. Då tog Lukas in hos Filippus under åtskilliga dagar. Kanske var det där han hörde om de händelser, som han återberättat i detta kapitel.

Copyrightregler:

Bo Giertz är upphovsman till såväl översättning som kommentar, Nedladdning och utskrift av såväl översättning som kommentar får endast ske för personligt bruk, All övrig användning av såväl översättning som kommentar måste godkännas av rättsinnehavarna samt Stiftelsen bibelskolan.com åtar sig att förmedla eventuella förfrågningar om vidare användning av översättning och/eller kommentar till rättsinnehavarna.

REGISTER:Nya Testamentet Apostlagärningarna